

SKAUSMO MIESTAS: PASTATO-ŽENKLO FORMOS GALIA

Jovilė Porvaneckaitė

*Vilniaus Gedimino technikos universitetas**El. paštas jovile@porvaneckaitė.com*

Santrauka. Sąmoningai siekiant sukelti visuomenės reakciją į Niujorko pusiasalio pagrindinę rekreacinę zoną – Centrinio parko erdvę – projektinio pasiūlymo lygiu įterpiamas architektūrinis objektas, taip pat aptariami ir inovatyvios formos sukelti socialiniai bei kultūriniai reiškiniai. Straipsnio tikslas – remiantis autorės atliktu eksperimentiniu projektu nagrinėti formos modeliavimo procesą ir iširti modeliavimo poveikį formos galioms. Siekiama nustatyti, kaip pastato formos galia ir įtaiga priklauso nuo miesto planinėje sistemoje susiformavusio (ar suformuoto) tūrio. *Tūrio trūkumu* aptariamame projekte vadinama meniniu, planiniu, tūriniu, stilistiniu, vertės ar istoriniu pagrindu sudarytos įtampos tarp miesto struktūroje, užprogramuojanti šių procesų tęstinumą po naujai siūlomo objekto integracijos į minėtą aplinką. Įtampos terpėje sukurtas ir joje adaptuotas tūrio meninė vertė formai suteikia masinės traukos objektui būdingą įtaigą. Tokioje erdvėje projektuojama forma įgyja visas architektūriniam ženklui, miesto dominantei būdingas savybes. *Skausmo miesto* projektas tarsi koridorius jungia ankštą miesto sistemą su didžiule dirbtine rekreacine erdve. Pastatas formuojamas kaip socialinių provokacijų koridorius ir moderniosios visuomenės elgesio laboratorija.

Reikšminiai žodžiai: pastatas-ženklas, forma, formos galia, formos modeliavimas, susiformavęs (ar suformuotas) trūkumas, architektūrinis eksperimentas, rekreacinė erdvė.

Įvadas

Straipsnyje nagrinėjamas naujoviškos formos pastato galių tyrimas vertinant konkretaus architektūrinio eksperimento menotyras požiūriu, taip pat aptariami jo sukelti socialiniai ir kultūriniai reiškiniai. Siekiant išprovokuoti ir įvertinti visuomenės reakciją į Niujorko miesto Manhatano rajono pagrindinę rekreacinę zoną – Centrinio parko erdvę – įterpiamas architektūrinis objektas. Eksperimento užduotis – ligonio integracijos į visavertį gyvenimą problemą spręsti pasitelkiant formos įtaigą ir parko erdvių perorganizavimą. Straipsnio tikslas – remiantis autorės atliktu eksperimentiniu pastato formos modeliavimu išnagrinėti *Skausmo miesto* tūrio įtaigą ir galią lemiančius veiksniai.

Taip pat įvertinti projektui pasirinktą vietą, šio sprendinio efektyvumą ir įtaką formos plėtrai, ir priešingai. Pasitelkiant *skausmo miestą* nagrinėjami kaip straipsnio tikslas išskirti uždaviniai: tiriant objekto formos ir pasirinktos jo vietos priklausomybę bandoma nustatyti, kokią įtaką vieta turi projekto formos galiai ir įtaigai.

Autorės duomenimis, mokslinėje literatūroje keliamos problemos dar nepakankamai iširtos. Nėra žinoma konkretaus objekto paminėjimo ar problemos iškėlimo menotyras ir objekto tipo problematiką nagrinėjančioje literatūroje. Straipsnio autorės suprojektuotas *skausmo miestas* pristatomas kaip inovatyvi tema ir novatoriška idėja. Funkciniu atžvilgiu tai atskiras ligonio dvasinio

ir psichologinio palaikymo – sielovados blokas visoje megastruktūroje, skirtoje onkologiniams ir AIDS ligoniams, negalintiems gyventi be skausmą malšinančių medikamentų. Pagrindinis projekto tyrimo elementas straipsnyje yra *skausmo miesto* architektūrinis projektas. Jo meninė formos išraiška toliau darbe vadinama pastatu-ženklu, o sandaros sprendinys yra priemonė, kurią naudojant nagrinėjamos minėtos problemos.

Teorinis tyrimo pagrindas – prieš projektą atlikta objekto vietos konteksto, erdvių ir jų santykių analizė. Eksperimento metu taikyti ir lyginti šie šaltiniai: erdvių sintaksės modeliavimo teorija, urbanistinių mazgų ir centrų raida (Hillier, Hanson 2003; Hillier 1996, 2011); erdvinės konstrukcijos – sąrangos projektavimas atsižvelgiant į tai, ar bus jaučiamasi saugiai, ar ne (Hillier *et al.* 1976); miesto erdvinės izoliacijos ir socialiniai trūkumai (Vaughan, 2005). Taikant erdvių sintaksės teoriją šiame straipsnyje nustatoma, kaip integruojant įvairią informaciją į projektavimo ir planavimo procesą, formos kuria / imituoja socialinį poveikį esant konkrečiai architektūrinei intervencijai (nagrinėjamu atveju – *skausmo miestas*), integruojant įvairią informaciją į projektavimo ir planavimo procesą.

Straipsnyje aprašomas Kinda Al Sayedo, Alasdairo Turnerio ir Sean Hanna'os *Manhatano ir Barselonos morfologinė logika* studijos išskeltos teorijos efektyvumas

pastato-ženklų formai ir jos įtaigai pasirinktoje projektavimo aplinkoje. Grafinėmis diagramomis pateikiamos galimos susiformavusios (ar suformuotos) įtampos zonos Manhatano rajone.

Pastato-ženklų vieta: susiformavęs (ar suformuotas) tūrio trūkumas miesto planinėje sistemoje

Straipsnyje iškeliamą problemą: pastato-ženklų projekcinio pasiūlymo vieta – neišsivirtęs rajono dalis ar miesto zona ir siūlomų projektinių sprendinių įtaka esamam architektūriniam kodui. Eksperimentinio projekto vieta yra Niujorko Manhatano rajono Centrinio parko teritorijoje. Pirmiausia straipsnyje aptariama projekto vietos architektūrinė raida – Niujorko miesto planavimo etapai, mastelis ir esamų tūrių santykis. Svarstoma, ar tinkamai suformuotas Centrinis parkas atsižvelgiant į intensyvią užstatymą aplink jį, taip pat tokios aplinkos sukeltas vizualus tūrio trūkumas šioje teritorijoje. Kaip *tūrio trūkumą* šiame straipsnyje autorė įvardija meniniu, planiniu, tūriniu, stilistiniu, vertės ar istoriniu pagrindu sudarytos įtampos terpe.

Išskiriamas susiformavęs (ar suformuotas) *tūrio trūkumas* pasirinktoje projektavimo vietoje, įvertinama jo įtaka pastato-ženklų modeliavimui lygmenimis ir sluoksniais. Aptariami veiksniai, lemiantys įtaigios skulptūrinės formos – simbolio poreikį ir atsiradimą unikaliuose Centrinio parko ir jį supančiose erdvėse.

Eksperimentinis tyrimas prasideda nuo projektuojamo objekto vietos ir ją supančių erdvių sandaros analizės: nagrinėjami esamų architektūrinių erdvių tarpusavio ryšiai, jų susidarymo pobūdis. Taip pat atsižvelgiama į architektūrinius Manhatano rajono erdvių sprendinius ir juos lemiančius socialinius fenomenus. Pagal Morrisą Massey (1979), ši „vieta yra neatskiriama susipynęs erdvės ir sociumo mazgas“, todėl nėra poreikio jų atskirti. Vieta yra veiksmas, veikianti erdvė, žaidimo matrica, dinamiška ir interaktyvi, jos formos ir masė kuriamos tarpusavio santykių performansu. Remiantis anksčiau pateiktu Massey teiginiu, projekte buvo kuriamos tam tikros pagrindinės erdvinės struktūros, susijusios su matomais sociumo elgesio modeliais, kurie, savo ruožtu, „sukuria generatyvinę ar reprodukcinę socialinę funkciją“ (Peponis *et al.* 2007). Visuomenės išskirtinės savybės gali būti išreikštos erdvinėse sistemose, socialinė generacija yra perduodama projektuojant erdves ir nustatant jų ryšius (Dursun, Saglamer 2003). Taigi, *skausmo miesto* projekto erdvinės konfigūracijos ne tik sukuria socialinę tarpusavio sąveiką, bet ir skatina mąstyti apie socialinius ir kultūrinius santykius.

Niujorko miesto plano sprendinys ir prieštaringas erdvių tarpusavio santykis straipsnyje pateikiamas kaip pastovus ir aktyvus. Toks erdvių santykis yra atviras iššūkiams. Pastato-ženklų formos erdvė yra ir priežastis, ir rezultatas. Šiuo teiginiu straipsnio autorė aiškina objekto įterpimo į pasirinktą vietą procesą ir jo sukeltus pakitimus esamoje erdvėje. Centrinio parko vieta veikia *skausmo miesto* objektą savo kontekstu, masteliu ir architektūrine išraiška, o sumodeliuota forma pasirinktai vietai suteikia papildomų funkcijų ir kuria naujas visuomenei naudingas erdves.

Pastato-ženklų formos įtaigumas ir simboliškumas geriausiai išryškėja kontrasto (konflikto) principu supančios aplinkos atžvilgiu – taigi, *skausmo miesto* tūris sukuria architektūrinės formos provokaciją miesto struktūroje. Projekte remiamasi kontrasto principu pastato projektavimo vietos atžvilgiu. Pagrindinis šio projekto veiksnys – susiformavęs (ar suformuotas) tūrio trūkumas miesto sistemoje. *skausmo miesto* forma nesiekia vizualiai prisitaikyti prie esamo konteksto, ji tik iš dalies yra kuriama veidrodiniu principu – naudojant architektūrinę meninę prizmę kaip atsaką į autorės nuomonę, problemingą tašką miesto struktūroje.

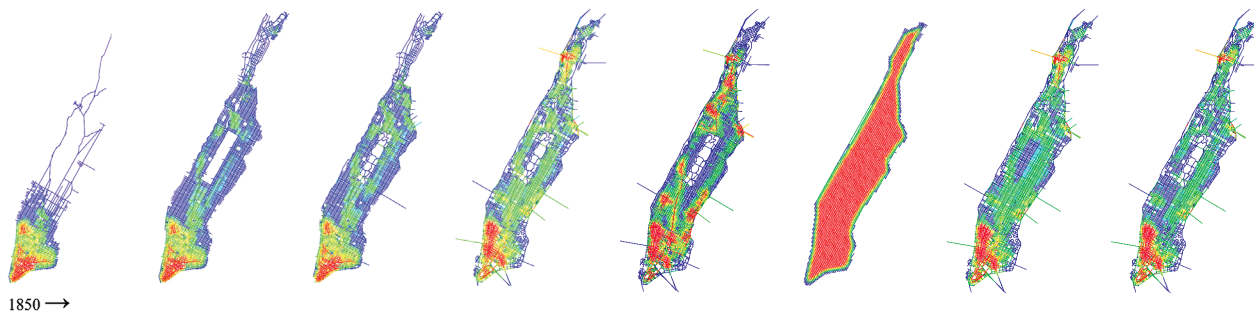
Smulkiau galima aptarti šio eksperimento metu identifikuotus, nagrinėjamus ir autorės projekto sprendiniams įtaką darančius susiformavusius (ar suformuotus) tūrio trūkumus aplink Manhatano centrinį parką. Atsižvelgiant į Kinda Al Sayedo, Alasdairo Turnerio ir Seano Hanna'os studiją „*Besiformuojantys miestų modeliai. Manhatano ir Barselonos morfologinė erdvių logika*“ (1 pav.), Manhatano rajono architektūrinis planas straipsnyje vadinamas urbanistiniu trimačiu logaritmu su ankstyvojo miesto planavimo nulemta erdvine klaida.

Viena iš miesto architektūrinių ypatybių – stačiakampis gatvių tinklas šiame straipsnyje įvardijamas kaip dvimatė *matrica*, turinti užkoduotą logaritmą – veiksmą ar procesą nuo objekto dvimačio plano iki sumodeliuotos formos. Manhatano centrinis parkas traktuojamas kaip neišplėtotą miesto erdvę.

Minėtoje Manhatano ir Barselonos erdvių plėtrą nagrinėjančioje studijoje iš Niujorko plano pašalinama Brodvėjaus gatvė ir Centrinis parkas, lemiantys tūrio aspektu neišsivirtantį tarpą geometriniame miesto plane. Panaikinus parko erdvę ir užpildžius ją paprastu geometriiniu tinkleliu, erdvių struktūra nepakinta (1 pav.).

Tai įrodo, kad straipsnyje išsakoma susiformavusio (ar suformuoto) tūrio trūkumo svarba miesto ir pavienių objektų atžvilgiu yra teisinga. Centrinio parko erdvės užstatymas nepakeistų Niujorko miesto planinės sistemos.

Šio teiginio teisingumu galima įsitikinti panagrinėjus trimatę Niujorko miesto panoramą. Manhatano miesto struktū-

1 pav. „Besiformuojantys miestų modeliai. Manhatano ir Barcelonos morfologinė erdvių logika“ studijos schemas
Fig. 1. “Cities as Emerging Models. The Morphological Logic of Manhattan and Barcelona” studio research scheme

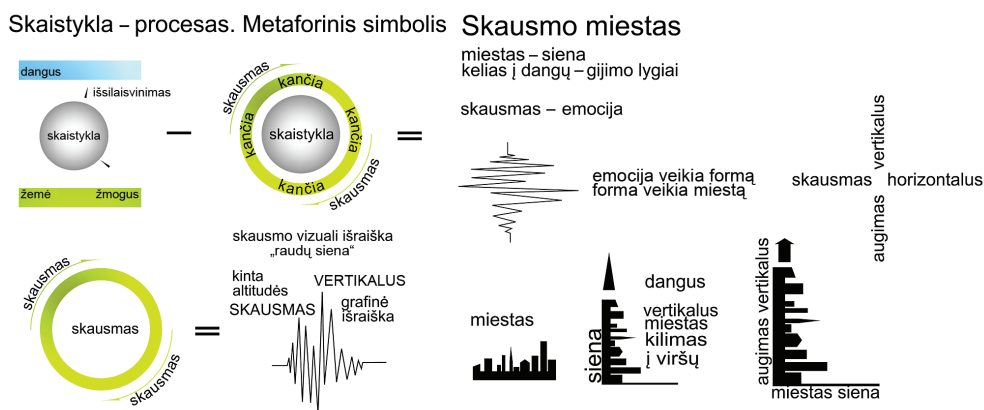
tūros kodas yra užstatymo išbaigtumas – realizuota, užstatyta, įsisavinta erdvė. Remiantis šiuo teiginiu, rekreacinę aplinką imituojantis centrinis parkas traktuojamas kaip tuščia ertmė miesto struktūroje. Užstatytos ir neužstatytos erdvės santykis gali būti laikomas *tūrio trūkumu miesto plane*, tačiau vizualiai jis yra provokuojamas ir pritraukiantis, pakankamai stiprus, kad jį sukeliančių elementų apsuptyje galėtų atsirasti ir integruotis dominantinė pastato-ženklo forma.

Kalbant apie Manhatano rajono architektūrinio planavimo netikėtumus reikėtų paminėti tai, kad 1811 metų kovo 22 dieną patvirtintas Niujorko miesto stačiakampio gatvių tinklo generalinis planas laiko atžvilgiu sutampa su 1857 metais įkurtu Centrinio parku. „Aiškus užstatymo kvartalais planas buvo kuriamas kartu su laisvo planavimo subkultūrine dominante – Manhatano rekreacine zona“ (Miller 2003). Šiose datose slypi pirmasis paradoksas – priešrevoliucinio laikotarpio urbanistiniai sprendiniai lėmė lengvai nuspėjamą, aiškią miesto architektūrinę raidą. Nesunku pastebėti, kad šioje matematiškai apskaičiuotoje logiškoje sistemoje įterptas dirbtinio planavimo romantizmo laikotarpį imituojantis kūriny suskaido vizualinį konfliktą (2 pav.). Tarp skirtingų didžiulio mastelio elementų – hipertankaus užstatyto Manhatano rajono ir netikėtos žaliosios erdvės

atsirandanti įtampa straipsnyje vadinama *susiformavusiu (ar suformuotu) trūkumu*.

Nuo panoraminės analizės pereinama prie artimiausio pastato-ženklo santykio su aplinka – Centrinio parko erdvių. Kontrastingai, skulptūriškai pastato-ženklo formai vieta parenkama atsižvelgiant į dvi *skausmo miesto* temos funkcines kryptis. Pirmoji jų – reikalinga vizualiai atskirta zona, tačiau neatitolusi nuo miesto; antroji – pasirenkama netikėta, užstatymui ir plėtrai nenumatyta vieta. Parkas šiame eksperimente traktuojamas kaip susitikimų erdvė, tikslinė srautų susikirtimo vieta, neturinti klasinio susiskirstymo zonų, kurioje susimaišo skirtingi socialinių sluoksnių žmonės.

„Norint pasiekti visapusišką pastato-ženklo integraciją ir architektūrine išraiška sukelti reakciją į šį įterpimą, reikia ypač didelių srautų susikirtimo mazgo. Tokio tipo erdvei būdingas tęstinumas ir nuolatinė nenutrūkstanti lankytojų integracija“ (Dovey 2010). Santykis tarp erdvės integracinio laipsnio ir erdvės tikslinių lankytojų užimtumo bei naudojimosi ja yra pozityvus ir didėjantis. Pagal Hilierio erdvės ryšių nustatymo modelį gerai integruotas objektas proporcingai atitinka jo erdvės užimtumą (Hilierio *Erdvės sintaksė* 1976, 2011).

2 pav. *Skausmo miesto* filosofinė koncepcija
Fig. 2. *The City of Pain* philosophic conception

Skausmo miestas: pastatas-ženklas

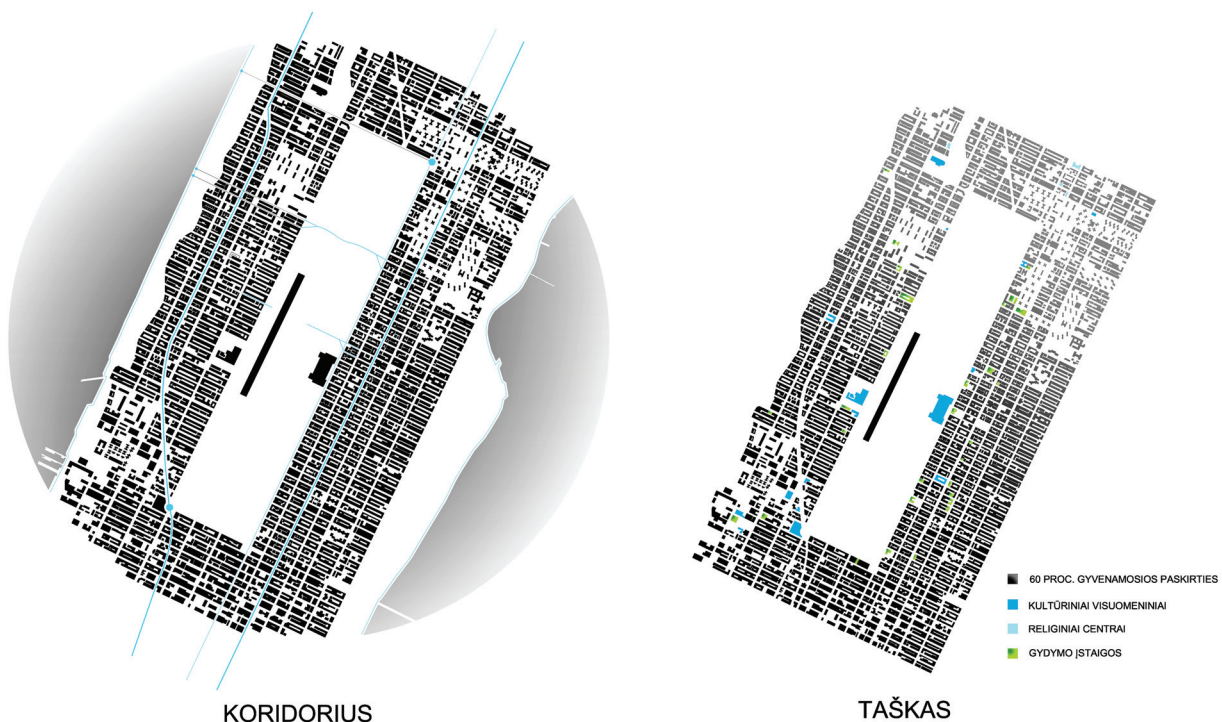
Eksperimentiniame darbe iškelta ligonio integracijos į visavertį gyvenimą problema sprendžiama taikant formos meninę įtaigą ir parko erdvių organizaciją. Miesto sąvoka gali būti traktuojama dviem aspektais: kaip urbanizuota antropogeninės aplinkos dalis arba šiuo atveju kaip reikiamų funkcinių mazgų koncentracija viename taške (3 pav.). Pavadinimas *skausmo miestas* apibrėžia eksperimentiniame projekte sukurtą naują funkcinį pastato tipą. Ligoninės skausmo klinikos modulis, atsižvelgiant į didelės apimties Niujorko mastelį, dauginamas ir konstruojamas į miestas – mieste struktūrą. Šio eksperimentinio tipo modelio manifestas – integracinė laboratorija įprastinėje rekreacinėje aplinkoje. Siūloma megastruktūra (miestas su vidine priežiūros ir leidžiančia egzistuoti sistema) vizualiai iš dalies yra atribota nuo išorinio pasaulio.

Tyrimo tikslas – sukurti stabilų autonomišką traukos tašką, vietą nepagydomiems ligoniams, neatitraukiant jų nuo miesto socialinės ir fizinės struktūros. Architektūrinio ženklo sukūrimas Centriniam parke vizualiai sumažintų ir sušvelnintų *geometrinę* kvartalais išdėstytų blokų išraišką (4 pav.). *Skausmo miesto* koncepcija yra tarpinis variantas tarp parko erdveje įprastų matyti laikinųjų architektūrinių elementų – paviljonų ir ilgaamžių monumentalių statinių. Projekto tūrinę išraišką galima vadinti laikinąja, turint omenyje, kad tyrimas yra eksperimentinis.

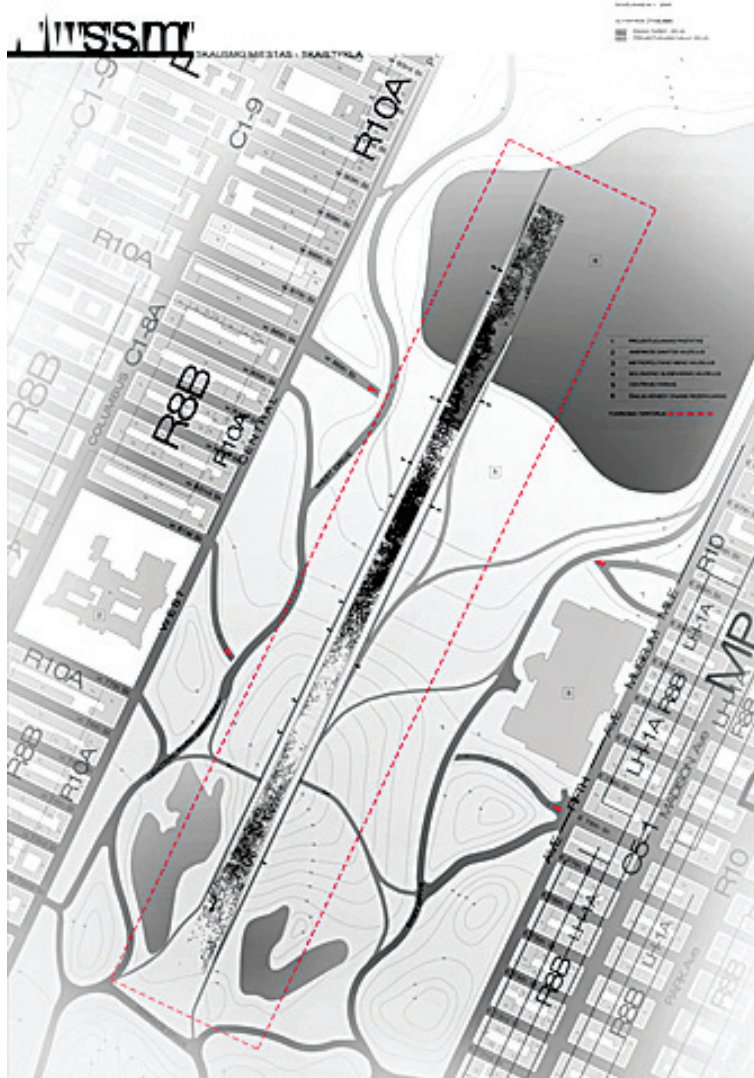
Objekto architektūrinė forma ir meninė išraiška siekiama sukelti diskusijas ir visuomenės reakciją į iškeltą problemą. Formos ir ženklo įtaigumas yra svarbi meninė pastato vertė, turinti savybę pritraukti žmonių srautus, būti jungiamuoju koridoriumi tarp ankštos miesto sistemos ir didžiulės dirbtinės rekreacinės erdvės (4, 5 pav.).

Tokio pobūdžio architektūrinio objekto įsiliejimas į Niujorko struktūrą galėtų paspartinti vietos socialinę raidą. Architektūrinė intervencija keistų ne tik fizinę erdvės pobūdį, bet ir skatintų visuomenę reorganizuotis. Priklausomai nuo visuomenės reakcijos ir eigos, pastato erdvės ir jų santykis gali kisti. Prireikus numatomas vizualiosios ir funkcinės dalių modeliavimas išlaikant esminę formos kaip ženklo savybę. Objekto realizavimas ir su juo susijusios įvairios kilmės reakcijos sudaro dalį tyrimo. Tikimasi, kad šis naujo tipo funkcinis objektas ir jo įgyvendinimas bus svarstomi ir realizuojami kitose valstybėse. Esant palankiems visuomenės vertinimams ir pasitvirtinus poreikio būtinumui, *skausmo miestas* turi galimybę plėstis, papildyti naujais funkciniais modeliais.

Erdvinis pastato-ženklo sprendinys ir siūloma nauja srautų sistema bei jos kryptys reorganizuotų objektą supančios aplinkos pobūdį, papildomi parko lankytojų srautų koridoriai padėtų kurti naują asmens užimtumo programą (5 pav.).

3 pav. *Skausmo miesto* architektūrinės integracijos koncepcija
Fig. 3. *The City of Pain* architectural integration conception scheme

4 pav. Skaismo miesto objekto vietos situacija
 Fig. 4. Situation scheme of the City of Pain object

Šiame projekte kasdienių visuomenės srautų kryptis tapatinama su urbanizuota aplinka, parkas laikomas pabėgimo nuo realiųjų oaze (remiantis Dara-Abrams *Spacial Cognition* teorija (2005)). Studijoje siūloma nauja šios erdvės struktūrinė plėtros kryptis. *Skaismo miestas* pasitelkiant pastato-ženklų formas meninę išraišką sukuria papildomą Centrinio parko funkciją – protesto erdvę.

Pastato-ženklų formos galia

Skaismo miesto formos modeliavimas vyksta trimis lygmenimis. Pirmasis ir pagrindinis formos modeliavimo fenomenas yra nuolatinė kaita formavimosi metu. Sana Murrani (2007a, b) esė *Permažstant architektūrinę formą* pateikiamas natūralus gyvenimo procesas, atskleidžiantis formą sudėtingais, tačiau sklandžiai iš vieno lygmens į kitą pereinančiais etapais, raidos seka (pvz., embriono forma-

vimasis, lašo išsiskaidymas į purlus, socialinės vabzdžių kolonijų struktūros). Taigi, tūrio formavimuisi būdingas perėjimas iš vienos formos į kitą. Forma kuriama atsietai nuo konteksto, todėl atviras jos kūrimosi procesas leidžia tūriui įgyti nenumatytų transformacijų.

Antrasis formos modeliavimo lygmuo – erdvių organizacija ir adaptacija. Egzistuoja dviejų tipų erdvės – dirbtinės ir natūralios (Dovey 2010). Manhatano architektūrinis audinys šiame straipsnyje pateikiamas kaip dirbtinai suformuota aplinka, todėl joje įterptam pastatui-ženklui nereikia natūralios adaptacijos.

Trečiasis modeliavimo lygmuo priklauso nuo konkrečių dirbtinės aplinkos elementų: Centrinio parko erdvės, kraštovaizdžio, esamos žmonių srautų sistemos. Kiekviename iš tūrio transformacijos etapų forma pateikiama esant santykiui su projektuojama aplinka. Taip išryš-

kinamos tolesnės jos kitimo kryptys, siekiama daugkartinės formos adaptacijos. „Sistemose nėra nieko svarbiau nei besikartojantis adaptacijos procesas“ (Alexander 2004). Toks pasikartojantis kontaktas su aplinka formai priduoja naujos informacijos, pagal kurią ji toliau transformuojasi. Objektui plėtoti parinktas susiformavęs (ar suformuotas) miesto tūrinis trūkumas sutelkia didžiausią užkoduotą įvairiapusės informacijos (istorinės, meninės, planinės, tūrinės, stilistinės) kiekį. Autorė geometrinę formą skirtinguose modeliavimo etapuose rekomenduoja minėti kaip kadra – sustabdytą tūrio kitimo atkarpa. „Kadru“ šiame straipsnyje vadinamas formos pakitimas nuo praeito iki tolesnio transformacijos lygmenis. „Galima teigti, kad kintamumas pats savaime yra kaip laikinoji forma“ (Beesley 2008). Kaip jau minėta anksčiau, forma gali kisti, jei modeliavimas papildomas nauja informacija. Šią išvadą patvirtina Aleksanderio (2004 m.) teiginys, kad „formos tapsmo procesas yra transformacija nuo vieno momento iki kito momento, lemiančio vietą jos sistemoje“.

Šie teiginiai rodo, kad dirbtinėje aplinkoje susiformavusiose tūrio trūkumo vietose geriausiai adaptuojasi per daugelį etapų sumodeliuota forma. Autorės nuomone, ne įtampos ar tūrio trūkumo zonoje įterptas architektūrinis objektas negali būti modeliuojamas ir yra kuriamas tik kaip *kiautinė* (funkcinių ryšių schemas nulemta konstrukcinė sistema ir apgaubiamas *fasadinis kiautas*) struktūra, todėl ji netenka išskirtinės įtaigos savybių.

Keliais lygmenimis transformuojamą tūrį galima pavadinti procesu ir jo paties produktu. Kitaip tariant, forma yra erdvinių struktūrų santykis ir jo rezultatas. Fizinis ir moralinis aplinkos (vietos, erdvių sandaros, visuomenės įpročių, kultūros ir t. t.) pakitimas nuo formos atsiradimo šiame straipsnyje vadinamas *formos galia*.

„Formą įmanoma transformuoti remiantis socialine

logika, tačiau socialiniai reiškiniai taip pat gali būti konstruojami erdvėje“ (Hight *et al.* 2007). Tuo galime įsitikinti Grego Lynno teorijoje „Pažangioji judėjimo forma“ (2001), kurioje forma suvokiama kaip išorinių veiksmų ir jėgų rezultatas. Joje, pritaikant Gileso Deleuze'o *rhizome* ir Pierre Bordieu'o *generatyvinio struktūralizmo* teorijas ir diagramas, nustatomi veikiančių jėgų tarpusavio santykiai, ryšiai, jų proporcija ir semiotinė grandinė architektūrinuose objektuose.

Hilier'io, Hanson'o (*Erdvių socialinė logika* 1989 m.), Alano Colquhoun'o (*Forma ir figūra*) ir Rowe'o paradigmoje teigiama, kad pastato forma savaime neperteikia jokių socialinių ir kultūrinių idėjų visuomenei ir yra nedialoginė. Šios, XX a. matematine logika pagrįstos teorijos, desocializavo formą. Ji prarado originalias pirminės formos ištakas ir menine išraiška neveikia aplinkos. Straipsnio autorė nesutinka su šiomis teorijomis ir teigia, kad tyrimo metu suprojektuota *skausmo miesto* forma yra daugiasluoksnė ir interaktyvi.

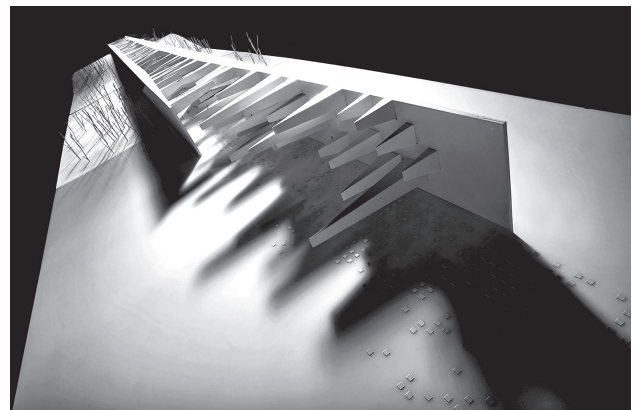
Pirmuoju sluoksniu galima vadinti jos vertės bazę – koncepciją, antruoju – transformavimosi lygį, trečiuoju – formos įtaką supančiai aplinkai. Skausmo išraiška architektūroje yra emocinė galia, todėl projektuojamo objekto forma modeliuota veikiant ne tik architektūrinėms, bet ir filosofinėms bei psichologinėms realijoms (5, 6 pav.).

Tokia forma peržengia vizualiųjų architektūros ribas. Projektas *Skausmo miestas* formos įtaigumu veikia kaip globalaus mastelio visuomenės integracijos vieta (eksperimentiniu lygmeniu įvertinama parko lankytojų srautų susidūrimo problema, pertvarkoma jų schema). *Skausmo miestas* formuojamas kaip socialinių provokacijų koridorius ir moderniosios visuomenės elgesio laboratorija.

Dėl šios priežasties straipsnio autorė siūlo projek-

5 pav. *Skausmo miesto* architektūrinė išraiška per emociją
Fig. 5. *The City of Pain* project architectural expression through it's emotion

6 pav. *Skausmo miesto* architektūrinė išraiška per emociją
Fig. 6. *The City of Pain* project architectural expression through it's emotion

to tūrį ir jo erdvinės sistemas vertinti kaip interaktyvias. *Skausmo miesto* erdvių santykis kelia emociją, kuri savo ruožtu veikia aplinką (miestą). Miestas taip pat yra formų visuma, kurioje integruojasi visuomenė. Ji taip pat generuoja miesto modelį. Sonit Bafna teigimu, „socialinės struktūros yra iš prigimties erdvinės, o apgyvendintos erdvės pasižymi fundamentalia socialine logika“ (Bafna 2003). Taigi, *skausmo miesto* projektinio eksperimento erdvinės struktūros gali būti suvokiamos kaip vienos iš daugelio miesto generacijos šaltinių.

Išvados

1. Pastato-ženklų formai modeliuoti ir įtaigai atsirasti reikalingas susiformavęs (ar suformuotas) tūrinis trūkumas miesto planinėje sistemoje, turintis abipusės įtampos priežastį. Kaip tūrinį trūkumą autorė šiame straipsnyje įvardija meniniu, planiniu, tūriniu, stilistiniu, vertės ar istoriniu pagrindu sudarytos įtampos terpę. Architektūriniam eksperimentui pasirinktą Centrinį Niujorko parką reikia traktuoti kaip procesui reikalingą *įtampą*. Tirti parinkta aplinka veikia efektingą objekto vizualinę išraišką, ir priešingai. *Skausmo miesto* vieta – centrinė lokacija, kurioje bet kokios skulptūrinės formos įterpimas sukelia atgarsį, reakcijos procesą. Pastatas-ženklas nesiekia prisitaikyti prie esamo konteksto, tačiau iš dalies yra kuriamas veidrodiniu principu – kaip atsakas į probleminę tašką miesto struktūroje per architektūrinę meninę prizmę. Pastato-ženklų formos įtaigumas ir simboliškumas geriausiai išryškėja kontrasto (konflikto) principu supančios aplinkos atžvilgiu.
2. Projekto metu sukurta pastato-ženklų forma yra įtaigi ne tik vizualiaja prasme, bet ir modeliavimo procesu. *Skausmo miesto* forma kuriama daugeliu modeliavimo etapų, iš kurių kiekviename forma pateikiama esant santykiui su projektuojama aplinka. Taip išryškinamos tolesnės figūros kitimo kryptys. Eksperimentiniam projektui parinktas susiformavęs ar suformuotas Niujorko tūrinis trūkumas sutelkia didžiausią užkoduotą informacijos kiekį.
3. Fizinis ir moralinis aplinkos (vietos, erdvių sintaksės, visuomenės įpročių, kultūros ir t. t.) pakitimas nuo formos atsiradimo pradžios vadinamas *procesu po tūrio modeliavimo* arba *formos galia*. Įtampos terpėje sukurta ir joje adaptuota *skausmo miesto* forma didina vietos įtampą. Tūriui suteikiama masinės traukos objektui būdinga įtaiga. Susiformavusio (ar suformuoto) tūrinio trūkumo vieta užprogramuoja kultūrinių, meninių

socialinių ir kt. procesų eigą ir po objekto integracijos į sklypą. Pastatas-ženklas formuojasi kaip socialinių provokacijų koridorius ir moderniosios visuomenės elgesio laboratorija. *Skausmo miesto* forma yra ankštos miesto sistemos ir didžiulio ploto dirbtinės rekreacinės erdvės jungiamasis koridorius.

Literatūra

- Alexander, J.; Eyerman, R.; Giesen, B.; Smelser, N. J.; Sztompka, P. 2004. *Cultural Trauma and Collective Identity*. University of California Press. 314 p. ISBN 0520235959, 9780520235953.
- Bafna, S. 2003. The role of corporeal form in architectural thinking, in *Proceedings of the 4th International Symposium on Space Syntax*. London.
- Beesley, Ph.; Bonnemaision, S. 2008. *On Growth and Form. Organic Architecture and Beyond*. Canada: Tuns Press and Riverside Architectural Press, 54–60, 114–124.
- Dara-Abrams, D. 2005. Architecture of mind and world: how urban form influences spatial cognition, *Carleton College Northfield MN* February Issue: 4–11.
- Dovey, K. 2010. *Becoming Places. Urbanism / Architecture / Identity / Power*. Oxon: Routledge, 103–110.
- Dursun, P.; Saglamer, G. 2003. Spatial Analysis of Different Home Environments, *Proceedings. 4th International Space Syntax Symposium*. London.
- Hight, Ch.; Lally, S.; Young, J. 2007. *Softspace: from a Representation of Form to a Simulation of Space*. Oxon: Routledge, 52–86.
- Hillier, B. 1996. Space is the machine, part four: theoretical synthesis, in *Space is the Machine: a Configurational Theory of Architecture, Space Syntax, Press Syndicate of the University of Cambridge*. London, 287–343.
- Hillier, B. 2011. A configurational theory of generic meaning in architecture, and it's limits, is architectural form meaningless?, *The Journal of Space Syntax* 2: 125–153.
- Hillier, B.; Hanson, J. 2003. *The Social Logic of Space*. 2-oji laida. Cambridge: University of Cambridge Press, 26–66, 198–205.
- Hillier, B.; Leaman, A.; Stansall, P.; Bedford, M. 1976. *Space Syntax, Environment and Planning B: Planning and Design* 3(2): 147–185. <http://dx.doi.org/10.1068/b030147>
- Kinda, A. S.; Alasdair, T.; Sean, H. 2009. Cities as Emergent Models. The Morphological Logic of Manhattan and Barcelona [interaktyvus], *Proceedings of the 7th International Space Sybtax Symposium* [žiūrėta 2011 m. sausio 3 d.]. Stockholm. Prieiga per internetą: http://www.sss7.org/Proceedings/05%20Spatial%20Morphology%20and%20Urban%20Growth/001_AISayed_Turner_Hanna.pdf
- Lynn, G. 2001. An advanced form of movement, *Architecture Design*. Apr. 71(2): 76–77.
- Massey, M. 1979. *The People Puzzle*. 1-asis leidimas. Brady Publishing, 209–310.
- Miller, C. S. 2003. *Central Park, an American Mastepiece: a Comprehensive History of the Nation's First Urban Park*. China: Harry N. Abrams, inc.

- Murrani, S. 2007a. Re-thinking architectural form: the emergence of self-organized architectural form, in *The Altered States Conference Proceedings*. Liquid Press. Plymouth, UK.
- Murrani, S. 2007b. The behaviour of architectural forms, *Technoetic Arts: a journal of Speculative Research* 5(3): 133–149.
- Peponis, J.; Rashid, M.; Warmels, S.; Zhang, Y.; Zimring, C.; Bafna, S.; Bajaj, R.; Bromberg, J.; Congdon, Ch. 2007. Designing space to support knowledge work, *Environment and Behaviour* 39(6).
<http://dx.doi.org/10.1177/0013916506297216>
- Vaughan, G. M.; Hogg, M. A. 2005. *Social Psychology*. Pearson Education, 223–260.

THE CITY OF PAIN: POWER FOUND IN THE FORM OF THE BUILDING AS A SIGN

J. Porvaneckaitė

Abstract

To consciously provoke the society's reaction, an architectural object is inserted – on the design offer level – into the main recreational zone of the New York peninsula, the Central Park area. Besides, the social and cultural phenomena inspired by the innovative form of this project are touched upon. The article aims to analyse the process of form modelling and, consequently, perform a research on the form power based on an experimental project carried out by the author. It is also sought to find out the influence of the volume deficiency formed in the city's planning system on the suggestibility of the building's form. In the given project, the term *volume deficiency* is used to describe the stress environment within the city structure, formed on the artistic, planning, volume, stylistic, value or historical basis that programmes the continuity of the above processes after integration of the newly proposed object into the above-mentioned environment. Artistic value of the volume developed within the stress environment and adapted to it provides the suggestibility to the form typical to objects of mass attraction. The form designed in such space obtains all the features characteristic to an architectural sign or urban dominant. The *City of Pain* project is created as a bridge connecting a narrow city system with large area of artificial recreational space. The building is formed as a corridor for social provocation and laboratory of the modern society's behaviour.

Keywords: building as a sign, form, power of the form, form modelling, developed (or formed) deficiency, architectural experiment, recreational space.